



Leila Koivunen, Maija Mäkikalli,
Tiina Männistö-Funk ja Taina Syrjämaa

Esineitä tutkitaan jo monista näkökulmista

Historiallisen Aikakauskirjan numerossa (3/2016) Alex Snellman viittaa lehden edeltäneeseen teemanumeroon *Esineet ja materiaalisuus historiassa* (*Historiallinen Aikakauskirja* 2/2016) sekä artikkelikokoelmaan *Esine ja aika: Materiaalisen kulttuurin historiaa* (SKS 2010) ja kysyy Keskustelua-puheenvuorossaan ”Miten on mahdollista kirjoittaa näin paljon esineistä tutkimatta niitä liki ollenkaan?” Snellman väittää, että tutkiessaan esineitä kirjallisten tai kuvallisten lähteiden välityksellä historiantutkijat ”ohittavat” esineet ja vaatii, että ”representaatioidonaisuudesta” esineiden tutkimisessa ”on syytä pyrkiä eroon” ja tutkijoiden on keskityttävä esineiden aineellisuuteen. Haluamme oikaista joitakin Snellmanin väitteitä, koska ne luovat mielestämme erikoisen, ja paikoin suorastaan virheellisen kuvan niiden tutkijoiden toiminnasta, joihin hän viittaa.

Snellmanin halu nostaa esineitä vahvemmin historiantutkimuksen keskiöön on erittäin kannatettava, ja esimerkiksi hänen ehdotuksensa esineviittauskäytäntöjen parantamisesta on erinomainen. On totta, että historiantutkijat esineitä ja materiaalista kulttuuria tutkiessaan ovat tois-

taiseksi käyttäneet lähteinään usein muita aineistotyyppisiä kuin fyysisiä artefakteja ja harvemmin viittaneet esineisiin tai esineekokoelmiin lähteinä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö Snellmanin viittaamisissa julkaisuissamme silti tutkittaisi esineitä tai että tutkijat ohittaisivat esineet fyysisinä artefakteina. Olemme päinvastoin tahoillamme korostaneet, että materiaalisen tai aineellisen kulttuurin historian tutkimuksessa esineet ovat aineistokategoria muiden joukossa, mutta eivät ainoana. Esineet ovat osa menneisyyden moninaisuutta, ajattelempa niitä historiantutkimuksen kohteina tai lähteinä.

Historiantutkimuksen luonnehtiminen kirjalliseksi tieteenksi ei luonnollisestikaan tarkoita pyrkimystä rajoittaa käytettäviä lähteitä tai metodeja kuten Snellman väittää. Se viittaa siihen tosiasiaan, että historiantutkimusta tuotetaan pääasiassa kirjoittamalla, jolloin esineiden ja kielen suhde väistämättä nousee pohdinnan kohteeksi. Snellmanin kritisoima Tiina Männistö-Funk on esimerkiksi tutkinut museoiden kokoelmissa olevia itse tehtyjä polkupyöriä ja yhdistänyt niistä saatua tietoa muistitietoon ja painettuihin aikalaislähteisiin. Parhaillaan hän tekee tutkimusta, jonka pääasiallinen lähderyhmä ovat katunäkymiä esittävät historialliset valokuvat. Myös kaikki muut allekirjoittaneet ovat hyödyntäneet tutkimuksessaan sekä kuva- että esinelähteitä ja pitävät tätä täysin normaalina käytäntönä.

HAikin teemanumerossa Männistö-Funk nimenomaan kehittää uutta tapaa tarttua men-

FT **Tiina Männistö-Funk** toimii tekniikan historian postdoc-tutkijana Chalmers University of Technologyssa Ruotsissa. Sähköposti: tiiman@utu.fi. FM **Maija Mäkikalli** työskentelee taide- ja kulttuuriopintojen lehtorina Lapin yliopistossa. Sähköposti: maija.makikalli@ulapland.fi. Professori **Leila Koivunen** työskentelee Turun yliopiston yleisen historian oppiaineessa. Sähköposti: leila.koivunen@utu.fi. Professori **Taina Syrjämaa** työskentelee Turun yliopiston yleisen historian oppiaineessa. Sähköposti: taina.syrjamaa@utu.fi.

neisyyden materiaalisuuteen yksittäistä esinettä isompina ja erityisellä tavalla vaikuttavina kokonaisuuksina. Itse esineistä tehtäviä havaintoja ja saatua informaatiota on epäilemättä mahdollista kehittää ja siten avata uusia tulkintamahdollisuuksia, mutta yksinomaan fyysisiin esineisiin keskittyminen ei historiantutkimukselle riitä. Esineisiin liittyvä ja niistä eri näkökulmista kertova muu aineisto on välttämätöntä esineisiin kulloinkin liittyvän ajallisen ja kulttuurisen kontekstin tavoittamiseksi.

Alex Snellman kirjoittaa opiskeluaikaisista kokemuksistaan ja nykyisistä Artefacta-tutkimusverkoston koordinaattorin havainnoistaan, jotka liittyvät tieteenalojen nihkeään asennoitumiseen historiallista esinetutkimusta kohtaan. Omat kokemuksemme Turun ja Lapin yliopistoissa, ensin opiskelijoina, sittemmin tutkijoina ja opettajina eivät ole olleet samanlaisia, vaan olemme voineet perehtyä materiaalsen kulttuurin historiantutkimuksen kehittymiseen jo 1990-luvulta alkaen.

Mainittakoon, että 2000-luvun alussa Turun yliopiston humanistisen tiedekunnan Porissa sijaitsevaan Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelmaan tehtiin sivuaineeksi Museologian ja aineellisen kulttuurin perusopinnot. Opintokokonaisuuden suunnittelivat kulttuurihistorian ja museologian oppiaineet ja sen toteutuksessa tehtiin yhteistyötä muun muassa Satakunnan museon kanssa.

Esineiden tutkiminen ja niiden käyttö historiantutkimuksen lähteenä on nykyään uudella tavalla mukana myös yliopistojen historianopetuksessa. Kaikille Suomen yliopistojen historianopiskelijoille on tarjolla historian valtakunnallisen verkko-opetushankkeen kurssi Esineenkulttuuri Suomessa: esineitä ajassa ja arjessa, joka on suunniteltu yhdessä Lapin yliopiston kulttuurihistorian sekä Turun yliopiston kansatieteen ja museologian oppiaineiden kesken. Myös tähän kurssiin kuuluu museokokoelmiin tutustuminen paikallisessa kulttuurihistoriallisessa museossa tai Designmuseossa.

On aivan oikein kantaa huolta siitä, tai ehkä pikemminkin kannustaa siihen, että niin historiantutkijat kuin muidenkin tieteenalojen edustajat voisivat hyödyntää Suomen museoiden laajoja esinekerkkoja nykyistä enemmän. Onneksi tilanne on vähitellen kehittynyt parempaan suuntaan myös tutkijoiden ja museoiden yhteistyön voimin. Instituutorajoja ylittävistä verkostoista Snellmanin koordinoima Artefacta on mainio esimerkki. Muita yhteistyötä edistäviä verkostoja ovat museo- ja näyttelytutkimukseen erikoistunut Esille (vuodesta 2010) sekä jo aikaisemmin monialaista esinetutkimuksen kenttää yhdistänyt Tavaratutkijain markkinat (vuodesta 2004).

Materiaalinen käänne historiantutkimuksessa on yksi useiden muiden käänteiden jatkumossa, ja se on tuonut oman tärkeän lisänsä menneisyyden tulkintatyöhön. Toisin kuin Alex Snellman, joka tuntuu näkevän historian oppiaineet (kuten myös muut esineitä tarkastelevat tieteenalat) ja instituutiot kovin jähmeinä, me haluamme korostaa historiatieteiden dynaamisuutta, kykyä uusiutua ja kehittyä sekä tehdä yhteistyötä niin lähitieteiden kuin tutkimusta tukevien instituutioiden, kuten museoiden kanssa. Historiantutkimuksessa monenlaiset suuntaukset elävät rinnakkain. Tämän lavean ja monitahoisen tieteenalan ytimessä on yksi kaikkea historiantutkimusta yhdistävä tavoite: pyrkimys ymmärtää menneisyyden toimijoiden ja tapahtumien laajempaa kontekstia, sitä ajallista, poliittista, sosiaalista ja kulttuurista ympäristöä, jota ilman historiantutkimus muodostuisi pelkäksi menneisyyden asioiden ja esineiden luetteloksi. Tätä kontekstia ei ole mahdollista tavoittaa keskittymällä pelkästään esineisiin. Historiantutkimukselle on ominaista moninäkökulmaisuus, useiden aineistotyyppien yhdistäminen ja ristiinlukeminen.

On hienoa, että esineiden ja materiaalsen kulttuurin tutkimus herättää kiinnostusta ja keskustelua. Toivomme lisää alan tutkimusta mahdollisimman monista näkökulmista. Erilaiset tutkimusotteet tukevat toisiaan ja rikastuttavat ymmärrystämme menneisyydestä.